

Ljerka Djanješić

INTERVJU S PROFESOROM PITOM CORDEROM O ULOZI PRIMIENJENE LINGVISTIKE U NASTAVI STRANIH JEZIKA

U aprilu 1975. godine održan je u Brelima seminar za nastavnike engleskog jezika na srednjim školama SRH, na kojem je profesor Pit Corder, šef Odsjeka za primijenjenu lingvistiku sveučilišta u Edinburghu i autor poznatog djela *INTRODUCING APPLIED LINGUISTICS*, govorio o temi »Primijenjena lingvistika i nastava stranih jezika«.

Budući da su njegova predavanja pobudila veliko zanimanje među nastavnicima, smatrali smo da će biti korisno da ga intervjuiramo o temi o kojoj je govorio na seminaru i posebno o komunikacijskom pristupu nastavi stranih jezika, te o funkciji medija u tom pristupu, budući da se profesor Corder šezdesetih godina na sveučilištu u Leedsu intenzivno bavio problemom medija i vizuelnog elementa u nastavi stranih jezika. Iz toga razdoblja datira i njegova druga knjiga *THE VISUAL ELEMENT IN LANGUAGE TEACHING AND ENGLISH LANGUAGE TEACHING AND TELEVISION*.

(Intervju je ovdje dan u nešto skraćenom obliku.)

Pitanje:

Profesore Corder! Što je primijenjena lingvistika? Što to zapravo znači?

Pit Corder:

Tu se ne može dati jedan odgovor za sve koji upotrebljavaju termin »primijenjena lingvistika«. No jasno je da je jedna od najvažnijih funkcija te lingvistike područje poučavanja jezika. Ali ona se možda bavi nešto drukčijim aspektom poučavanja jezika od onoga kojim se bavi nastavnik u razredu. Zato bih htio istaknuti razliku između studija nastave jezika i primijenjene lingvistike. Ne bih htio ni časa sugerirati da se primijenjena lingvistika ne bavi problemima rada u razredu, niti bih opet htio sugerirati da se ona ne tiče donekle i nastavnika praktičara, ali mislim da su osnovne odgovornosti i interesi tih dviju grupa različiti i korisno je uočiti tu razliku. Primijenjena lingvistika za mene znači korištenje svega onoga što je bilo otkriveno ili što će u budućnosti pronaći učenjaci koji izučavaju prirodu ljudskog govora.

Pitanje:

Što mislite, koliko je važno za nastavnika stranog jezika-praktičara da poznaje primijenjenu lingvistiku?

Pit Corder:

Uvijek je zapravo poželjno da svatko tko radi u praksi znade sve, ali da se svatko pokuša osposobiti za svaki mogući aspekt svoga predmeta koji bi mu mogao biti od koristi, to mi baš ne izgleda ekonomično. Tako mi moramo podijeliti poslove, čini mi se, i ostaviti nastavniku jezika onu vrstu osposobljavanja koja mu je potrebna za njegove specifične odgovornosti i zadatke u poučavanju jezika, a čovjeku kome je struka primijenjena lingvistika ostaviti njegove specifične odgovornosti. Ja bih želio da nastavnici jezika razumiju prirodu ljudskog govora — kako se jezik uči, kako se upotrebljava, kakvu funkciju ima u društvu — toliko koliko možemo sebi priuštiti da im to znanje dademo. Također bih htio naglasiti da ne može biti aktivan na polju primijenjene lingvistike onaj tko nema iskustvo u radu u razredu. Ne može se ozbiljno baviti tim poslom onaj tko nije bio, ili tko nije nastavnik u praksi. Samo, naime, onaj tko ima iskustvo u radu u razredu može shvatiti i reći u čemu mu lingvistika može pomoći u poslu.

Pitanje:

Vi ste kao predavač lingvistike u Leedsu nastojali objasniti prvi britanski deskriptivni model engleske gramatike. To je bio rani model Hallidaya i mislim da su mnogi kasnije u praksi ustanovili da je to vrlo koristan model u poučavanju jezika, jer se taj deskriptivni model o kojem ste govorili opetovano javljao u raznim materijalima za poučavanje jezika.

Pit Corder:

Gramatički model o kojem ste govorili, teoretski gramatički model koji smo upotrebljavali u Leedsu da bismo opisali strukturu rečenica u engleskom ili u bilo kojem drugom jeziku, bio je zanimljiv jer je sugerirao da bi mogla postojati strukturalna pravila, ako hoćete, za tvorbu paragrafa ili dužih odlomaka govora od rečenice, i to je bio jedan od ranijih pokušaja da se to protumači. Upalo mi je u oči, kad smo pokušali opisati način na koji se ljudi ponašaju kad upotrebljavaju jezik u izravnom kontaktu, kad se sretnu u situaciji licem u lice, da bi se mogle otkriti neke pravilnosti u mnogo dužim odlomcima govora.

Pitanje:

U svojoj novoj knjizi »Introducing Applied Linguistics« spomenuli ste razliku (koju smatram vrlo zanimljivom) između onoga što vi nazivate 'pravila govorenja jezika' (speaking rules of language) i pravila oblikovanja jezika (formation rules of language).

Pit Corder:

Da, svi mi koji poučavamo ili učimo jezike, vrlo dobro znamo što mislimo kad govorimo o strukturi jezika, što je tipična struktura rečenica toga jezika i da postoje pravila za oblikovanje rečenice, i to je ono što mi učimo. Ali možda je manje poznato da postoje pravila i za upotrebu rečenica, da se učine sve one stvari koje mi činimo s jezikom, kao davanje obećanja ili upozorenje ljudima, ili davanje savjeta ljudima, ili upućivanje ljudi, ili samo ljubazni saobraćaj s ljudima, to su stvari koje činimo jezikom. Ima pravila o tome kako upotrebljavamo jezik, i to je ono što razumijevamo pod pravilima govorenja. Vrste pravila o kojima ovdje govorimo nisu kao vrste poznatih pravila o strukturi rečenice. Da li će se određena rečenica, kad se upotrijebi, razumjeti

* S. Pit Corder: *Introducing Applied Linguistics*, Penguin Education, 1973.

kao pitanje, zapovijed ili kao molba, ovisi o tome tko govori i s kim razgovara. Drugim riječima, tu se radi o međusobnim odnosima sugovornika.

Pitanje:

Ono što smo nekad nazivali kontekstom situacije.

Pit Corder:

Da, pojam situacijskog konteksta, uključivši vrste znanja koje treba da imamo da bismo razumjeli to što neka osoba čini s rečenicom. Ali danas uočavamo puno jasnije da je to pravilna stvar. Mi možemo sada govoriti o ljudima koji znaju pravila upotrebe jezika, ili pravila govorenja, kao što smo prije govorili o ljudima koji znaju gramatička pravila jezika.

Pitanje:

Da li to onda znači da treba da učimo pravila govorenja drugog jezika?

Pit Corder:

To je nešto o čemu ne znamo mnogo. Jedini način da se odgovori na to pitanje jest istraživati i onda činiti usporedbe između pojedinih kultura. A taj posao nije još urađen. Ali mislim da je zaista vjerojatno da moramo naučiti tu vrstu pravila, jer iako opća struktura konverzacije može biti ista, pojedina struktura — faza otvaranja i zatvaranja konverzacije — može biti značajno različita. Bila bi velika nepogodnost za stranca koji dolazi u Britaniju da ne zna kako da započne konverzaciju s nekim trgovcem i kako da je završi.

Pitanje:

Mislite li vi, prema svom iskustvu, da se takav način poznavanja jezika i uvida u upotrebu jezika dovoljno poučava u nastavi stranog jezika u inozemstvu?

Pit Corder:

Rekao bih ne. Ne, to se ne poučava dovoljno — djelomično i zato što još uvijek nemamo dovoljno točan opis onoga što se dešava, no i zbog toga što to još nije općenito prihvaćeno, jer nastavnici nisu prihvatili da postoji nešto što možemo nazvati pravilima govorenja. Nastavnici i ostali koji su pripremali materijal za poučavanje jezika usredotočili su se gotovo uglavnom sasvim na pravila za tvorbu rečenice, a ne na pravila za formiranje (razvijanje) konverzacije.

Pitanje:

Mogu li ja tu sada spomenuti jednu značajnu rečenicu iz knjige vašeg bivšeg kolege Juliana Dakina, koji je, nažalost, umro.* On je običavao govoriti o »structure speak«, o strukturalnom govorenju (govorenju u strukturama). Običavao je reći da ono što nastojimo naučiti studenta stranih jezika u razredu — mislim da je jednostavno tako rekao — često nije stvarni jezik, već nešto drugo, što bismo mogli opisati kao »govorenje u strukturama«. Biste li se vi složili s tim mišljenjem da ima razlika između onoga što bismo mogli nazvati umjetnim (patvorenim) jezikom udžbenika, »govorenjem u strukturama«, i jezika koji se upotrebljava u stvarnoj konverzaciji?

Pit Corder:

Dobra je misao da imamo takav naziv — »structure speak« (strukturalno govorenje) jer to privlači pozornost nastavnika na ono što oni rade. Sasvim

* Julian Dakin: *The Language Laboratory and Language Learning* — Longman 1973.

je točno da se većina govora koji se upotrebljavaju u razredu uopće ne upotrebljavaju da se vrše bilo kakvi govorni čini. Ponekad će nastavnik upotrijebiti engleski jezik u razredu da bi nešto savjetovao, naredio, zatražio da učenici nešto učine, kao, na primjer, da otvore svoje knjige ili da otvore prozor. Ali gotovo sav engleski jezik koji se čuje u razredu proizvodi se tamo da bi se uvježbali jezični oblici, a ne da se upotrijebi jezik, da se njime komunicira. Nema (ne postoji) stvarna ljudska interakcija, nema prave (prirodne) komunikacije između samih studenata ili između studenata i nastavnika u većini slučajeva. Drugim riječima, jezik koji nalazimo u razredu vrlo je čudnovata vrsta jezika, na neki način i vrlo čudnovata upotreba jezika, i ne nalikuje ničemu od onoga što možemo primijetiti (zapaziti) izvan razreda.

Pitanje:

Kad sam spomenuo »strukturalni govor« (govorenje u strukturama), imao sam zapravo na umu jezik udžbenika koje često pišu, što je i prirodno, stručnjaci iz određene zemlje koji nisu izvorni govornici, a nastavnici pokušavaju poučavati strani jezik pomoću takvih udžbenika.

Pit Corder:

Da, naravno, to je značajno. Možemo vidjeti primjere konverzacije u razredima u kojima se poučava strani jezik, jer je sasvim uobičajeno da se upotrebljava dijalog da bi se na primjeru objasnile različite strukture i jezični oblici. No ti dijalozi, ako ih pažljivo analiziramo, nisu uvijek zaista pravi uzorci onoga što se dešava u razgovoru u stvarnom životu. Sada, kad bolje razumijemo ono što se zapravo događa, kad izvorni govornici razgovaraju međusobno, nadamo se da ćemo moći postići da naši uzorci razgovora u razredu budu mnogo realističniji do te mjere da će onaj tko uči jezik moći otkriti koja su to pravila govorenja, pravila na osnovi kojih se oblikuje prava konverzacija, o čemu smo prije razgovarali. Za to će biti potrebno više ispitivanja. U budućnosti ćemo vjerojatno vidjeti mnogo više izvornog snimljenog materijala, autentičnog govora s televizije, radija i možda filma, ili pisanih dijaloga na osnovi onoga što se stvarno događa između izvornih govornika kad komuniciraju. Naglasak i težište u tim materijalima neće biti samo na gramatičkim pravilima i, naravno, na nužnoj gramatičkoj korektnosti, već na načinu na koji se upotrebljava jezik da bi se izvršile mnoge komunikacijske funkcije zbog kojih se jezik i upotrebljava.

Pitanje:

Da. Danas se, bar u ovoj zemlji, prilično mnogo razmišlja o usvajanju novog pristupa nastavi jezika koji se ovdje naziva komunikacijskim pristupom, prema terminu što ga upotrebljava David Wilkins u svojim najnovijim radovima za Evropski savjet.*

Slažete li se uglavnom s onim što on razumijeva pod komunikacijskim pristupom?

Pit Corder:

Wilkinsove su sugestije za razvitak sposobnosti sporazumijevanja, ili komunikacijske kompetencije, općenito usvojene. Problem je kako poučavati gramatička pravila jezika da bi učenik proizvodio dobro formirane rečenice

* D. A. Wilkins: *The Linguistic and Situational Content of the Common Core in a Unit/Credit System in Systems Development in Adult Language Learning* — Council of Europe, 1973.

i kako ga naučiti da u isto vrijeme upotrijebi te rečenice da bi izveo široku skalu govornih funkcija i govornih čina, za koje i upotrebljavamo jezik.

To je problem, jer to znači usredotočiti se na dvije stvari u isto vrijeme. Wilkins u svojim sugestijama dokazuje da najprije moramo naučiti stvarati dobro formirane rečenice i da tek nakon toga možemo nastaviti upotrebom tih rečenica za izvođenje određenih govornih čina (speech acts). Ja se tu ne bih sasvim složio s Wilkinsom. Rekao bih da moramo pokušati poučavati učenika istodobno oboje — i gramatička pravila i pravila govorenja, i to od samog početka. Drugim riječima, jedva čekam dan kad će učenik sve što nauči u bilo koje vrijeme poučavanja moći odmah iskoristiti i u živoj jezičnoj komunikaciji.

Pitanje:

To je velik prekid s prošlošću, jer mislim da je u prošlosti većina nas nastavnika imala osjećaj da se tek pošto smo završili posao na poučavanju gramatičkih pravila jezika možemo početi brinuti i za pravila govorenja.

Pit Corder:

Uglavnom jesmo, ali htio bih biti pravičan prema nastavnicima. Oni su uvijek priznavali da ima nešto što onaj koji uči treba da nauči i izvan gramatičkih pravila jezika. Dobar je nastavnik uvijek pokušavao da dobije učenika da »upotrebljava jezik«, kako se to govorilo. Oni možda nisu uvijek shvaćali koje su tehnike bile najprikladnije za to, ali su uvijek priznavali da ima nešto, neka vještina, neko znanje, koje učenik mora steći izvan sposobnosti da proizvodi dobro formirane rečenice.

Pitanje:

To je bilo prije kojih 10 godina i mi smo to tada običavali zvati »situacijski pristup« ili »kontekstualizacija jezika«. Koje su to te nove tehnike i kako se može pristupiti tom poslu?

Pit Corder:

Morat ćemo dodati tehnike koje nismo upotrebljavali i prilagoditi tehnike koje smo upotrebljavali već i do sada. Mi ne učimo pravila govorenja isključivo iz jezičnih oblika. Kao što sam već prije objasnio, možemo otkriti što znači određeni izričaj (utterance) samo ako vidimo i sagledamo cijelu situaciju. I prema tome, da bi oni koji uče jezik otkrili ta pravila, morat ćemo im prezentirati ne samo lingvistički materijal već i vizuelni situacijski materijal.

Pitanje:

Vidite li vi neku posebnu ulogu televizije u tom pristupu?

Pit Corder:

Sada, kad imamo priručnu i nosivu televizijsku tehniku, male magnetoskope i kamere koje može kontrolirati nastavnik, čega još nije bilo kad sam se ja bavio televizijom u Leedsu,* situacija se sasvim promijenila. Televizija je najzgodniji način za prikazivanje jezika u aktivnoj upotrebi, autentičnih razgovora između izvornih govornika — i siguran sam da će tu doći do najvećeg razvoja. Željno očekujem vrijeme kad će svaki nastavnik imati mogućnost da pokaže svojim učenicima kako izvorni govornici direktno vode razgovore u bezbroj različitih situacija koje se mogu prikazati na televiziji.

Pitanje:

To će biti mnogo bogatiji »input« u smislu primjera govora u aktivnoj upotrebi, zar ne?

* S. P. Corder: *English Language Teaching and Television*, Longman, 1961.

Pit Corder:

Pa, televizijska kamera može stići svuda, može uhvatiti izvorne govornike kako upotrebljavaju jezik u tako mnogo različitih situacija da je to najmnogostranije oruđe koje imamo da bismo prikazali autentičan jezični materijal.

Pitanje:

Dakle, u nekom smislu u čitavu pokretu dokumentarnog filma dosad, koji pokušava da napravi filmove koji prikazuju život onakvim kakav jest, stvarne ljude kako komuniciraju, vi vidite sredstvo za poučavanje jezika.

Pit Corder:

Neizmjereno vrijedan resurs! To što je magnetofon učinio za prošlu generaciju nastavnika jezika, to će za buduću generaciju učiniti magnetoskop. On će opskrbiti učenika svim važnim informacijama o situaciji na kojoj će učenik bazirati svoju interpretaciju o onome što se događa.

Pitanje:

No sigurno će on trebati da radi nešto više nego da jednostavno sjedi i gleda u ekran televizora.

Pit Corder:

Naravno, to je samo polazna točka i kao što je dijalog snimljen na magnetofonsku vrpcu bio polazna točka za strukturalne vježbe i za strukturalnu analizu, tako će, čini mi se, i vizuelno snimljena konverzacija biti samo polazna točka za vježbe u komunikaciji. Još ćemo uvijek trebati postići da učenik analizira i misli o onome što vidi i čuje, te da pokuša da to ponovno proizvede (generira), da pokuša da s tim stvori novo te da sam pronade alternativne načine da reagira i da komunicira u takvim situacijama.

Pitanje:

Vidite li bilo kakvo mjesto za ono što mi nazivamo igranje uloga (role playing), za vježbe improvizacije?

Pit Corder:

To je tako dugo korisno dok je namjena igranja uloga da se učeniku pruži mogućnost da upotrebljava stečeno znanje za čistu komunikacijsku svrhu. Ako se pri igranju uloga ne koncentriramo samo na ispravnost njegovih izričaja, već se usredotočimo na funkcionalnu korisnost tih izričaja, tada igranje uloga postaje važan dio naših tehnika rada.

Pitanje:

Dakle, treba postići da se naši učenici koriste jezikom za praktičnu upotrebu u raznim situacijama?

Pit Corder:

Zaista, da surađuju pri rješavanju problema, pri stvaranju određenih tipova »diskursa« (komunikacijskih cjelina) u razgovoru. To je sigurno nešto što ćemo u budućnosti morati ostvariti.

Pitanje:

Što bi prema Vašem mišljenju trebao da bude slijedeći korak u poučavanju engleskog jezika ovdje? Koji su to novi pravci?

Pit Corder:

Ne vidim da bi novi pravci ovdje bili drukčiji nego bilo gdje drugdje. Naše je shvaćanje da bi to što pokušavamo učiniti kad poučavamo jezike — da osposobimo naše učenike da suučestvuju (participiraju) kao članovi zajednice koji govore stranim jezikom — trebao biti cilj naših aktivnosti. Sada

nešto više razumijemo što to znači upotrebljavati jezik u društvu (za komuniciranje) pa se nadamo da ćemo to moći uključiti i u naše nastavne materijale i u metode poučavanja.

Naravno, to je u širem smislu i osnovni pravac u kojem se kreću odgoj i obrazovanje uopće te bi bilo svrsishodnije za učenika da razvijaju njegovu cjelovitu ličnost i pripremaju ga za njegovu buduću ulogu u društvu. Čini mi se zanimljivim i značajnim da su novi pravci u kojima se kreće poučavanje jezika u potpunom skladu sa suvremenim kretanjima i u odgoju i obrazovanju.

Ana Mahnić-Čosić

SISTEM NJEMAČKIH ADVERBA PROSTORA

Adverbi prostora (1) su jedna od najraznovrsnijih i svakako najkarakterističnija vrsta riječi u njemačkom jeziku. Raznovrsnost njihovih oblika i upotreba stvara prilično mnogo problema pri svakom pokušaju sistematizacije, a pogotovo pri učenju njemačkog kao stranog jezika.

Pokušat ćemo dati shematsku sistematizaciju adverba prostora prema nekim već uhodanim kriterijima, u svrhu zornijeg sagledavanja jednog opsežnog gramatičkog gradiva, koje pokraj lingvističkih skriva i pedagoške probleme.

Gramatike njemačkog jezika (2) uglavnom dijele adverbe prostora na temelju dvaju različitih kriterija:

- 1) *semantički*: prema tome odgovaraju li na pitanje *Wo? Wohin? Woher?*
- 2) *morfološki*: prema njihovim oblikovnim osobinama. Tako imamo: a) jednostavne (*einfache*), b) složene (*zusammengesetzte*) i c) izvedene (*abgeleitete*) adverbe prostora.

Prvi kriterij, kao, uostalom, nijedan semantički kriterij, ne vodi dovoljno brige o morfologiji, tako da u istoj grupi AP nalazimo najrazličitije gramatičke oblike budući da na navedena *test-pitanja* možemo odgovoriti jednostavnim, složenim ili izvedenim AP ili pak priloškom oznakom mjesta, koja i ne mora sadržavati neki AP. *Wo?, Wohin?, Woher?* se uglavnom odnose na ono što se u rečenici naziva *priloška oznaka mjesta*: položaj (*wo*) pravac (*wohin*), ishodište (*woher*).

Morfološka podjela je mnogo pouzdanija i rekli bismo jedina opravdana, ali zahtijeva pažljiviji pristup u svrhu razgraničenja nekih bitnih od nebitnih karakteristika, sistemskog od nesistemskog, jezičnog od govornog (u smislu de Saussurea).

Mi ćemo stoga svoja razmatranja temeljiti na morfološkoj podjeli, studirajući svaku grupu posebno. U tom smislu najprije ćemo se zaustaviti na jednostavnim AP.

A) Jednostavni adverbi prostora

U toj grupi adverba najčešće nalazimo citirane riječi: *hier, dort, oben, unten, vorn, hinten, nieder, innen, aussen, hin, her, da.* (3)